

TÁMOP-4.1.3-08/1-2008-0004

A felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése

Központi/Felsőoktatási Validációs Rendszer fejlesztése alprojekt

Az írországi program tanulsága

Készítette: Tót Éva

Budapest, 2010. március 31.

Bár olykor országlátogatásnak és tanulmányútnak neveztük, a két és fél napos program pontos megnevezése talán inkább az ír kollégákkal szervezett két és fél napos konzultáció lenne – hiszen elsősorban erre volt elegendő a szűkös időkeret.

Maga a téma, az elismerési eljárás is nehezen „megnézhető/megmutatható” – arra pedig, hogy sok érintett intézményben az elismerési eljárás „átesett” személyekkel, csoportokkal is találkozunk, sok ok miatt nem volt mód.

Az ilyen programoknak éppen az a céljuk, hogy személyes elemekkel, élményekkel gazdagítsák az írott szövegek alapján kialakult képet, és a későbbiekben is árnyaltabbá tegyék az olvasott információkat. Ugyanebből fakad az effajta beszámoló nehézsége is, a személyes tapasztalatok csak korlátozottan adhatók át, az ezekről leválasztott szűkebben vett szakmai információk pedig talán túl töménynek tűnnek.

Az, ahogyan az ír kollégák a messziről jött idegenek számára fogalmazznak, milyen körülmények között dolgoznak, ahogyan egymás között kommunikálnak, milyen gesztusok és metakommunikáció kíséri az elmondottakat, milyen mélységben és módon képesek összefoglalni azt, amit a gyakorlatban tesznek, hogy milyen kérdéseken lepődnek meg, és ők milyen kérdéseket tesznek fel a vendégeknek, hová teszik a hangsúlyokat, miről vitáznak egymás között is, és mekkora a távolság az informális kommunikációban közvetített tartalmak és a program hivatalos keretei között megjelenő tartalmak között, ezer más tényezővel együtt (mint amilyen pl. a felkeresett intézmények „állagában” kifejeződő presztízs), sokféle többletinformációt hordoznak. Persze az utazást megelőző felkészüléssel, a résztvevők közötti intenzív kommunikációval, az utólagos közös reflexiókkal és a mindezekre fordított időmennyiséggel is további árnyalatokat kap(hat) a téma megértése.

A választás és a szereplők

Miért épp Írország?

Az előzetes tájékozódás során egyértelmű volt, hogy Írország egyike azoknak az országoknak, amelyek sok éve már kiterjedt és sokszínű elismerési gyakorlatot folytatnak, tehát a rendszer fejlesztésének egyes állomásaira is visszatekinthetnek, ráadásul a fejlesztési és szabályozási eszközeik is sokszínűek.

Ezt a képet erősíti meg a European Inventory által közzétett rövid országleírás is: <http://www.ecotec.com/europeaninventory/publications/inventory/chapters/2007/ireland.pdf>

Emellett Írország is részt vett az OECD által szervezett, 23 ország elismerési gyakorlatát áttekintő RNFIL projektben, amelynek keretében Anna Murphy, a nemzeti képesítési hatóság (www.nqai.ie) RPL¹ szakértője kritikus áttekintést készített az akkor, 2007-ben jellemző helyzetről. Különösen tanulságos az anyag végén leírt 4 eset és az előzetesített összefoglaló. <http://www.oecd.org/dataoecd/3/57/41679902.pdf> Ez utóbbi szakmai kapcsolat (mivel Magyarország is résztvevője volt ennek a projektnek), nagy segítséget jelentett a program megszervezésében.

A két és fél napos programot – előzetesen jelzett igényeink alapján – a nemzeti képesítési hatóság (NQAI) fejlesztési részlegének vezető munkatársa, John O'Connor állította össze. (Mivel ez a

¹ Recognition of Prior Learning (az előzetes tudás elismerése) – jelenleg ezt a kifejezést használják átfogóan a sokféle más név alatt is működő eljárásra.

hatóság csak közvetve foglalkozik a témával, ezért vélhetőleg nem csupán udvariasságból nyilatkozott úgy, hogy számára is hasznos áttekintést jelentett a program előkészítése és lebonyolítása.)

Az első napon a Cork Institute of Technology által koordinált „K+F projekt”² résztvevői (két további ún. institute of technology³ és a Galway egyetem validálási felelősei) tartottak prezentációkat arról, hogy hogyan működik az elismerési eljárás, az RPL a felsőoktatásban.

A CIT által koordinált projekt RPL-el foglalkozó beszámolója

<http://eine.ie/wp-content/uploads/2009/11/recognition-of-prior-learning-a-focus-on-practice.pdf>

Elsősorban azt emelték ki, hogy a szereplők (az értékelést végző akadémiai, illetve az adminisztratív személyzet) felkészítése átgondolt, több lépésből álló, sok időt igénylő feladat, és legalább ilyen gondosan felépített stratégiát, marketinget igényel a munkaadók és az eljárásban potenciálisan érintett felnőttek elérése, tájékoztatása. Délután az eljárás minőségbiztosításával összefüggő kérdések kerültek terítékre, a felsőoktatási képesítésekkel foglalkozó hatóság (a HETAC <http://www.hetac.ie>) képviselője adott képet a szervezet munkájáról. Ebből az is kiderült, hogy a minőségbiztosítás és a képesítések „gondozása” mellett csupán kivételképpen, évente néhány esetben szerveznek ők maguk elismerési eljárást (olyan egyedi képesítések esetében, amelyek a felsőoktatási szektorban nem találhatóak meg, illetve bonyolult és költséges módon értékelhető a kérelmezők felkészültsége).

² A projekt jól áttekinthető, mégis példásan informatív weblapján a négy tematikus beszámolója elérhető és letölthető, köztük az elismeréssel foglalkozó kiadvány is: <http://eine.ie>

³ Írorszában 14 ilyen jellegű intézmény és 7 egyetem működik. Az egyetemek autonómiája igen széles körű. Az „institute of technology” széles spektrumon szakfőiskolai jellegű képesítéseket kínál, de funkcióiban (pl. kutatás) lassan közeledik az egyetemek tevékenységi profiljához.

A második napot a Dublin Institute of Technology egyik intézményében töltöttük, ahol Dr. Anne Murhy, az intézmény RPL felelőse, a téma országosan is elismert szakértője az általa rendszeresen szervezett felkészítő képzések alapján adott áttekintést az intézményi gyakorlatról, annak folyamatos fejlesztéséről. Munkatársai (a felvételi részleg vezetője, a minőségbiztosítási felelős) bevonásával gyakorlatilag minden részletkérdésre kitértünk, egyfajta tömörített „tréningen” vehettünk részt.

A harmadik napon John O'Connor, a nemzeti képesítési hatóság, a NQAI vezető munkatársának közreműködésével a nemzeti képesítési keretrendszer létrehozásáról és működéséről volt alkalmunk intenzív konzultációt folytatni, amelyben hangsúlyos szerepet kapott a keretrendszer és az elismerés funkcionális kapcsolódásának módja. Ugyancsak részletes áttekintést kaptunk a nemzeti stratégiák és az elismerési gyakorlat közötti összefüggésekről.

A tanulságok

A két és fél napos programnak és a hozzá kapcsolódó felkészülésnek, vitáknak számos, a fejlesztőmunkában hasznosítható tanulsága fogalmazható meg. Az alábbiakban ezek közül csak a legfontosabbnak ítélték tömör összefoglalására vállalkoznék. (Természetesen ezek egyelőre az első, némileg még elnagyolt, mások számára megfogalmazott tanulságok.)

Az ír gyakorlat nagyon egyértelműen jelzi az egyes „elemek” (tanulásieredmény-alapú képzési rendszer, OKKR, elismerési eljárás, nemzeti stratégiák) szerves, de tervszerű **összekapcsolásának** fontosságát. Írorszában ezeknek az elemeknek a fejlesztése viszonylag rövid idő alatt, de egy bő évtized során ment végbe – és az elemek egymásra épültek, tudatosan egymásra építve kerültek fejlesztése. Jelenleg Magyarországon ezek az elemek egymásra torlódva kerülnek fejlesztésre, és ez számos probléma forrása.

Az ír kormányzati megközelítésben – és annak bemutatásában is – a **nemzeti célok** megfogalmazása nagyon plasztikus és világos, ráadásul a gyorsan változó feltételekhez alkalmazkodni képes és közérthető nyelvezeten történik. Az unióban elfogadott célok és alapelvek minden, az elismerés témájával kapcsolatos lényeges dokumentumban megjelennek, de sosem önmagukban, csupán visszahangozva azokat, hanem mindig az ír gazdaság és társadalom éppen aktuális helyzetének értékelésével, a problémák megoldását szolgáló célkitűzésekkel összekapcsoltan.

Jellegzetes módon az elismerési rendszer bemutatását szinte minden prezentációban és írott anyagban az 1999-es „képesítési törvény”-től kezdték („a közös kályha”). Ez arra is utal, hogy nemcsak az általános elvekről, de a „történetről” is közös képzetek vannak. A saját horizontjukat a 2020-ra előretételező stratégia céloknál jelölik ki, amelyben ráadásul – mint eszköz – az OKKR is megjelenik, amennyiben a népesség képzettségi szintjének növelését a 10 szintre vetítve fogalmazzák meg.

Valójában az a benyomása is kialakulhatott a látogatóknak, hogy a nemzeti stratégia-alkotást lenne érdemes ott, a Liffey partján tanulmányozniuk a hazai illetékeseknek...

Számomra az út talán legjelentősebb mozzanata annak érzékelése volt, ahogyan a **tanulás új paradigmája** már nemcsak szavakban, hanem a gyakorlatban is körvonalazódik. A vendéglátók, miközben az elismerési eljárás gyakorlatával kapcsolatos eddigi tapasztalataikat megosztották, saját törekvéseikkel kapcsolatban nagyon hangsúlyosan a képzés és a munka világa közötti újszerű kapcsolódásokra helyezték a hangsúlyt. A work-based learning, azaz a munka világában felmerülő igényekre és az ott érvényes folyamatokra épülő, ott megszervezett tanulási folyamatok a képzés szereplőinek újfajta kapcsolódását is igénylik, és szerves részévé válnak a tudásgyarapítás és kompetenciafejlesztés sokféle formáját integráló megközelítésnek. Ebben a folyamatban valamennyi szereplőnek a koráb-

biaktól eltérő módon kell együttműködni, a tanulás folyamatát és eredményét értelmeznie, és ez önmagában is nagyon sokszínű, most formálódó történet.

Az elismerési rendszer építésének sok fontos eleme van, de szükséges egy olyan kulcselem azonosítása, amely köré a többi elem elrendezhető. Sokfelől el lehet indulni, a képzés világában mozgók számára magától értetődő módon a tanulás folyamatának, tartalmának megértése merülhet (és merült fel eddig) ilyen rendező elemként. Ez a „fókusz” az ír tapasztalatok értelmezése alapján úgy tűnik, sokkal inkább a **képesítés**. (A képesítéseknek jogosítványokként való értelmezése, a birtoklásuk módjának megértése, a tartalmuk alakításának mechanizmusai, egymáshoz való viszonyuk, struktúrákba és szektorokba rendeződésük, „védelmük” és elérhetőbbé tételük kérdésköre.) Az elismerési rendszer (mint rendszer) felépítése a képesítések megszerzése felé vezető utak kimunkálását jelenti. Tehát nem a tanulást általában, nem a validáció mibenlétét, hanem a képesítések társadalmi elosztási mechanizmusait kellene átlátni és megérteni ahhoz, hogy igazán megalapozott rendszert lehessen építeni. Természetesen nem csupán elméleti megértésről van szó, hanem azoknak a szereplőknek az együttműködéséről, akik ezekben érintettek.

Az ír kollégák által bemutatott gyakorlatból is elég plasztikusan kitűnt, hogy az elismerési eljárást csupán egy folyamatosan formálható, sokak által alakítható, finomítható eszköznek tekintik, és eközben nem tévesztik szem elől, hogy mi a cél.

Eszközök és a bennük megjelenő szemlélet

A (validációs) **portfólió**, mint az elismerési eljárás egyik lehetséges eszköze, az úgynevezett formatív megközelítés eszköztárába tartozik, azaz a dokumentáláson túl magának az egyénnek a fejlesztését szolgálja. Akkor is erre az eszközre van szükség, ha a hozott tudás sokféle forrásból származik, és csak részben dokumentálható, vagy a formális képzésben megszerezhető tudástanúsító dokumentumoktól eltérő módokon dokumentálható. Azaz a célja nem egyszerűen a dokumentálás, hanem az érintett tanulónak/felnőttnek a bevonásával egy sajátos „út” megtétele, az addigi tanulási folyamat tudatosítása, átgondolása, személyes feldolgozása. Éppen ebből adódóan ez az eszköz nemcsak időigényes, és emiatt költséges, hanem intenzitása és jellege miatt is komoly kihívás mind az ezt irányító szakember, mind pedig annak a felnőttnek a számára, aki életben először kényszerül saját pályájának reflexív megközelítésére. Az ír kollégák is utaltak arra, hogy az elismerési eljárást kérelmezők egy része számára olyan nagy kulturális váltást jelentene a portfóliókészítésben való részvétel, hogy sokan meghátrálnak, illetve az eljárást működtetők sem feltétlenül lelkesednek egy ilyen megterhelő feladatért.

Az eljáráshoz tartozó, kitöltendő „ürlapok” sem egyszerűen az információk rögzítésére szolgálnak. Több olyan megoldást láthattunk, amelyeknek a célja, hogy mind az eljárást szervezőket (a felkészítő programokban), mind a kérelmezőket (az eljárás előkészítése során) a várható lépések és a feltételek előzetes átgondolására „kényszerítik”.

Az eljárás többféle egyedi változatához kapcsolódó sokszínű eszközrendszer folyamatos fejlesztése, és az ehhez szükséges szakmai kommunikáció maga is a szakemberek tanulásának, „továbbképződésének” egyik módja.

Magától értetődő és közhelyes, de ettől még rögzítendő az a tapasztalat, amire a velünk beszélgető ír kollégák is utaltak. Az RPL rendszer és eljárás fejlesztésére rendelkezésre álló erőforrások korlátosak. A kormányzat által biztosított pénzügyi támogatást olyan szerénynek ítélik, hogy egy bő három évvel ezelőtt született elemzés ezt jelölte meg az elismerési rendszer fejlesztésének egyik komoly korlátjaként.

Az eljárás működtetésében és további fejlesztésében közreműködő elkötelezett intézményi szakemberek személyes meggyőződése, kreativitása és kezdeményezőkézsége (pl. hálózatépítő és kommunikációs képességei) kulcsszerepet játszanak abban, hogy az eljárást egyre szélesebb körben alkalmazzák, és az képes szervesen beépülni a már működő intézményi folyamatokba, struktúrákba.

Mindehhez egy hosszabb távra tervező, türelmes, lépésről lépésre haladó, a meggyőzésre és a meggyőződésre építő megközelítés érvényesítéséről hallhattunk. Meg arról, hogy az uniós projekteknek ott is nagy szerepe van abban, hogy ír intézmények elkötelezett szakemberei közös fejlesztési projekteken dolgozzanak, és hálózatszerű működésben osszák meg egymással is tudásukat.

Sokadszor nyílik alkalom rácsodálkozni, hogy egyszerű eszközökkel is milyen nagymértékben javítható egy bonyolult témáról való kommunikáció, a lényeg széles körben való megértése. Persze ennek előfeltétele, hogy az az adott „valami” letisztult, ábrázolható legyen (egy zavaros, ambivalens, átgondolatlan elgondolás aligha „ábrázolható”, illetve a vizuális megjelenítés azonnal „leleplezi” a gondolatok kiforratlanságát).

A 10 szintet alkalmazó „ír OKKR” működési logikájának megértését, és általában a róla való kommunikációt nagy mértékben megkönnyíti az az egyre szélesebb körben ismert „legyező” ábra, amely a szakmai beszélgetések során szinte mindig kéznyújtásnyira volt. Az ábra „interaktív”, magyarázó verziója elérhető itt: http://www.nfq.ie/nfq/en/FanDiagram/nqai_nfq_08.html

Nemcsak az OKKR, hanem számos más téma esetében is érdemes lenne néha a saját kommunikációnkra jellemző verbalitás egyeduralmától olykor megkísérelni szabadulni.